

บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

เลิศชัย วาสนานิกรกุลชัย*

บทคัดย่อ

บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยเริ่มต้นในช่วงปี ๒๕๔๕ ผู้ให้บริการ (ตัวแทนจำหน่าย) ดังกล่าวรวมถึงข้อดีต่างๆ มากมาย เทียบกับบริการยืม-คืนหนังสือที่เป็นตัวเล่ม บทความนี้ได้ทำการสำรวจทัศนคติของอาจารย์ในคณะอักษรศาสตร์ที่มีต่อบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ข้อมูลในบทความ มาจากการเลือกสัมภาษณ์อาจารย์ภายในคณะฯ จำนวน ๗ ท่านที่มีโอกาสได้ใช้งานบริการดังกล่าว นอกจากนี้ผู้เขียนได้แทรกประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ด้วย ผลของการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าอาจารย์ภายในคณะฯ รู้สึกไม่ยินดีที่จะอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพราะมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น จอแสดงผลที่ทำให้สายตาเหนื่อยง่ายขึ้น ความเร็วของเครือข่ายที่ต่ำ และข้อจำกัดเรื่องจำนวนผู้อ่านที่อ่านได้เพียงหนึ่งคนในเวลาเดียวกัน อุปสรรคในการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่บทความนี้เสนอ จะช่วยเป็นแนวทางปรับปรุงบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นี้ ให้ดียิ่งขึ้น

นิยามของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

มีผู้นิยามคำว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไว้หลายนิยาม เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นหนังสือที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เอกสารเวิร์ด (doc) เท็กซ์ไฟล์ (txt) หรือเอกสาร xml (Hawkins, 2000; Ormes, 2002, McKnight and Dearnley, 2003; Vinada, 2003) บางคนนิยามว่าเป็นการเปลี่ยนรูปแบบจากสิ่งตีพิมพ์เป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งต้องใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ในการอ่าน (Saurie and Kaushik, 2001; Desmarais, 1994) บางนิยามกล่าวว่า

*อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เป็นเนื้อหาในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการอ่าน (Abrew, 2001; Lynch, 2001; Goh, 2003; Grant, 2002) Connaway (2003) ให้คำนิยามว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสิ่งตีพิมพ์ซึ่งอยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ และใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเพื่อช่วยให้เข้าใช้งานได้ง่าย ในขณะที่ Rao (2003) ให้คำนิยามว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คือ หนังสือที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือหนังสือที่ถูกแปลงให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือเป็นไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ที่ประกอบด้วยคำและรูปภาพซึ่งอ่านได้ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์บุคคล หรือเครื่องคอมพิวเตอร์พกพา หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์พกพา หรือมีรูปแบบสำหรับอ่านด้วยอุปกรณ์เฉพาะสำหรับอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (Ismail and Zainab, 2005)

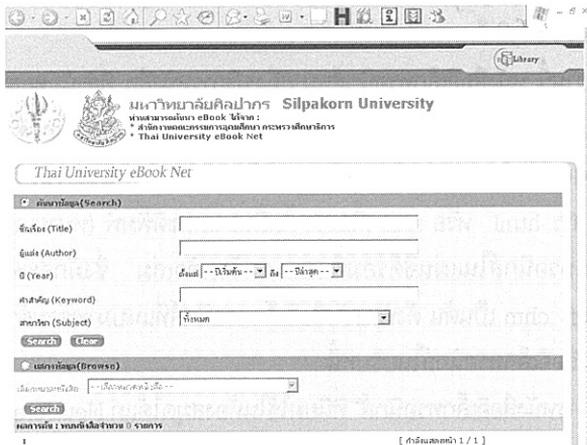
ในบทความนี้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์หมายถึง บริการหนังสือ ที่สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดให้บริการ หรือใช้ตาม สกอ. เป็นหนังสือที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งต้องการอุปกรณ์ในการอ่าน และต้องให้บริการผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเท่านั้น ในที่นี้ไม่รวมหนังสือที่เขียนในรูปแบบเตรียมด้วยเอกสาร html หรือ xml เนื่องจากไม่มีหมายเลขตีพิมพ์ (หมายเลข ISBN) และไม่รวมหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในแผ่นซีดีรอมที่แนบมาพร้อมตัวเล่ม ซึ่งมักจะพบในรูปแบบของนามสกุลไฟล์ .pdf, .chm เป็นต้น ดังนั้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่แนบมาพร้อมตัวหนังสือจึงไม่ใช้การให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในบริบทนี้

ผู้ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์^๑ ที่นิยมใช้ในท้องสมุดได้แก่ NetLibrary, Books 24x7, Questia และ Ebrary ซึ่งมหาวิทยาลัยในประเทศไทยส่วนใหญ่ใช้บริการของ NetLibrary (รูปประกอบ ๑) โดยที่ผู้ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มักอธิบายประโยชน์สำหรับบริการนี้หลายประการด้วยกัน เช่น

๑. การลดต้นทุนในการสั่งซื้อรูปเล่ม
๒. การลดพื้นที่จัดเก็บรูปเล่มซึ่งพื้นที่ชั้นวางหนังสือมีอยู่จำกัด
๓. ปราศจากค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมหนังสือ
๔. ป้องกันปัญหาหนังสือสูญหาย
๕. ประหยัดเวลาจัดชั้นวางด้วย

^๑ ผู้ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ผู้จัดการปรับปรุงให้หนังสือตัวเล่มเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นผู้ดูแลเรื่องลิขสิทธิ์ของหนังสือแบบอิเล็กทรอนิกส์และจัดจำหน่ายบริการดังกล่าว

ปัจจุบันความต้องการใช้หนังสือของนักศึกษาทั้งหนังสือประกอบการเรียนหนังสืออ่านทั่วไปเพิ่มขึ้นจนหนังสือไม่เพียงพอต่อความต้องการ แม้ว่าห้องสมุดจะแก้ปัญหาโดยใช้วิธีกำหนดหนังสือบางชื่อเรื่องเป็นหนังสือจอง (Reserved books) และลดวันยืม-คืน เพื่อให้บริการผู้อ่านได้ทั่วถึงมากขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการดังจะเห็นได้ว่า นักศึกษาบางคนเพิกเฉยต่อใบขอยืมต่อหรือใบจองหนังสือ และยอมเสียค่าปรับเพื่อใช้หนังสือนั้น บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นอีกทางเลือกสำหรับผู้อ่านที่ไม่สามารถหาหนังสืออ่านจากบนชั้นได้

รูปประกอบที่ ๑ ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ NetLibrary ที่ สกอ. เป็นสมาชิก

การสมัครฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ร่วมกัน ห้องสมุดต่างๆ สามารถลดต้นทุนการซื้อตัวเล่มหนังสือต่อชื่อเรื่อง หากห้องสมุดแต่ละแห่งเริ่มต้นให้บริการนี้เพียงลำพังจะมีต้นทุนสูง ตัวอย่างเช่น ห้องสมุดจำนวน ๖๗๕ แห่งจัดซื้อฐานข้อมูล TesShare อันประกอบด้วยฐานข้อมูลและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มูลค่ามากกว่า ๑๖๗,๗๔๑,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่หอสมุดรัฐและคณะกรรมการจดหมายเหตุ (Archive Commission) ประจำรัฐ Texas ซื้อในราคาต่ำกว่า ๘,๐๐๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ ห้องสมุดแต่ละแห่งอาจต้องใช้งบประมาณ ๘๙,๒๖๖,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ หากต้องจัดซื้อฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพียงลำพัง ในขณะที่ Ebrary เก็บค่าบริการห้องสมุดในสถานศึกษาในราคา ๑.๕๐ ดอลลาร์สหรัฐต่อนักเรียนหนึ่งคน สำหรับฐานข้อมูลที่มีหนังสือมากกว่า ๑๓,๐๐๐ เล่ม (Ebrary, 2006)

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียได้ทำการสำรวจวิชาเขต ๔ แห่งและรายงานเกี่ยวกับบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งอยู่ในช่วงทดลองให้บริการ ในปีนั้นผลสำรวจชี้ว่าการใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แทบไม่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อหนังสือตัวเล่ม บรรณารักษ์หลายท่านให้ความเห็นว่า ผู้ใช้บริการรู้สึกว่าการพบหาของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไม่ใช่สิ่งทดแทนหนังสือที่เป็นตัวเล่ม แต่เป็นสำเนาของตัวเล่ม (Snowhill, 2001) ในประเทศอังกฤษ Lonsdale และ Amstron (2001) พบว่าการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เติบโตช้ากว่าวารสารอิเล็กทรอนิกส์

ในประเทศมาเลเซียมีการวิจัยบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งจะใช้วิธีสุ่มจากนักศึกษาปริญญาตรีในสาขาต่างๆ ได้แก่ (สาขาวิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ และสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ) และสุ่มจากภาคการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ๕๐ คน การสำรวจของ Ismail (2005) พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๓.๙ เท่านั้นที่ไม่ทราบความหมายของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นักศึกษารู้จักบริการนี้ผ่านเว็บไซต์ คิดเป็นร้อยละ ๕๐ และผู้ใช้งานใช้เครื่องคอมพิวเตอร์จากภาควิชา คิดเป็นร้อยละ ๕๖ เทียบกับการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์จากบ้านพัก ซึ่งมีร้อยละ ๒๕ และมีข้อสรุปว่าผู้ที่ไม่เคยใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตระหว่าง ๕ ชั่วโมงถึง ๗ ชั่วโมง ดังนั้นชั่วโมงการใช้อินเทอร์เน็ตจึงไม่ใช่ปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตหันมาใช้บริการนี้ ในการสำรวจความถี่การใช้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์พบว่า ใช้เป็นครั้งคราว มีสัดส่วนมากที่สุด คือ ร้อยละ ๕๘.๒ ใช้งานเดือนละครั้ง คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๓ และใช้งานสัปดาห์ละครั้งคิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕ ซึ่งสาเหตุน่าจะเกิดจากจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ในห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอต่อความต้องการ การใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะเพิ่มขึ้นหากบรรณารักษ์และอาจารย์ผู้สอนแนะนำหรือกล่าวถึงบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แก่นักศึกษา นักศึกษาที่เคยใช้บริการจำนวนร้อยละ ๗๙ ตอบว่ารู้สึกเชิงบวกต่อบริการนี้ มีเพียงร้อยละ ๑ เท่านั้นที่ตอบว่ารู้สึกเชิงลบ ส่วนร้อยละ ๒๐ รู้สึกเป็นกลาง โดยผู้ที่รู้สึกประทับใจบริการนี้ให้เหตุผลว่าเข้าใช้บริการง่าย ค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้รวดเร็ว ประหยัดเวลา ใช้งานง่าย และเป็นทางเลือกที่ดีให้แก่ผู้ใช้บริการห้องสมุด

เรื่องที่นักศึกษานิยมอ่านจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์คือ หัวเรื่องเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๖ ขณะที่หัวเรื่องทั่วไปคิดเป็น ๒๓.๕ สุขภาพและการแพทย์คิดเป็นร้อยละ ๑.๒ และหัวเรื่องด้านเศรษฐศาสตร์และธุรกิจคิดเป็นร้อยละ ๑.๒ (Ismail, 2005)

สำหรับมหาวิทยาลัยศิลปากร หัวเรื่องที่มีผู้เข้าอ่านมากที่สุดสิบลำดับแรก คือ

ลำดับ	หัวเรื่อง	จำนวนเข้าใช้บริการ
1	Mathematics and Statistics	607
2	Business, Economics and Management	246
3	Computer Science	220
4	Medicine	139
5	Agriculture	122
6	Library Science and Publishing	95
7	Technology, Engineering and Manufacturing	91
8	Biology and Life Sciences	81
9	Chemistry	75
10	Education	55

ตารางแสดงความนิยมตามหัวเรื่อง ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๘ จนถึง ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๘ ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

หากจำแนกกลุ่มของหัวเรื่องในสิบลำดับแรกออกเป็นสาขาวิชา ทางวิทยาศาสตร์ และ สังคมศาสตร์ จะพบว่ามีหัวเรื่องหนังสือในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์จำนวน ๗ หัวเรื่อง และสาขาวิชา สังคมศาสตร์มี ๓ หัวเรื่อง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากลำดับชื่อเรื่องภายในหัวเรื่องแล้ว พบว่า ในหมวดหัวเรื่องเกี่ยวกับคณิตศาสตร์และสถิติ มีชื่อเรื่องที่น่าสนใจคือ Research Design and Statistical Analysis ซึ่งได้รับความนิยมเป็นลำดับสอง และ Applied Multivariate Statistics for the Social Science ซึ่งได้รับความนิยมเป็นลำดับสาม ดังนั้นข้อสรุปจากบทความส่วนใหญ่ ที่มีกระบวนว่า หัวเรื่องทางด้านวิทยาศาสตร์ได้รับความนิยมมากที่สุดนั้น ในกรณีมหาวิทยาลัยศิลปากร ไม่สามารถอนุมานได้ว่า ผู้อ่านหรือผู้ใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นกลุ่มประชากรจากทางด้าน สาขาวิทยาศาสตร์มากกว่าสาขาสังคมศาสตร์ เนื่องจากทุกสาขาวิชาต่างก็ต้องทำงานวิจัยและใช้ สถิติประกอบผลวิจัย

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในทัศนะของผู้สอน

การสำรวจแบ่งเป็น

๑. ลักษณะการเข้าใช้งาน
๒. ความทันสมัยของหนังสือ
๓. ข้อจำกัดในการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ลักษณะการเข้าใช้งาน

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถให้บริการได้ตลอดเวลาผ่านเว็บไซต์ <http://www.2ebook.com/search/search.php?academic=8> โดยผู้ใช้งานจะเข้าถึงบริการนี้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และไม่จำกัดสิทธิ์การใช้บริการ ขณะที่บริการหนังสือโดยปกติต้องผ่านระบบการทำงานของห้องสมุด ซึ่งมีระยะเวลาการให้บริการจำกัด นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดทางด้านสถานที่จัดเก็บตัวเล่ม หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถป้องกันปัญหาหนังสือหายได้ เนื่องจากตัวเล่มเป็นไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ เก็บอยู่ในเครื่องเซิร์ฟเวอร์ซึ่งยังช่วยลดต้นทุนเกี่ยวกับการซ่อมแซมหนังสือ และลดเวลาการจัดชั้นหนังสือ

ความทันสมัยของหนังสือ

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ๓ สาขาวิชา ที่ผู้เขียนตรวจสอบ ได้แก่ สาขาบรรณารักษศาสตร์ สาขาประวัติศาสตร์ และสาขานาฏยสังคีต ภาพด้านล่างเป็นผลการสำรวจบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หนังสือทั้งหมด ๑๑,๙๓๒ (รูปประกอบ ๒) หากพิจารณาจำนวนหนังสือตามสาขาสาม สาขาประวัติศาสตร์ (ประเทศสหรัฐอเมริกา) มีจำนวน ๔๑ ชื่อเรื่อง สาขาประวัติศาสตร์ (โลกและทั่วไป) มีจำนวน ๒๖๑ ชื่อเรื่อง รวมเป็น ๓๐๒ ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ ๒.๔ ของหนังสือทั้งหมด สาขาบรรณารักษศาสตร์ (Library Science and Publishing) มีจำนวน ๑๑๖ ชื่อเรื่อง (หนังสือที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดโดยตรงมีประมาณ ๖๐ ชื่อเรื่อง) คิดเป็นร้อยละ ๐.๙ ของหนังสือทั้งหมด สาขานาฏยสังคีต (Arts) ๓๗๒ ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ ๓.๑ ของหนังสือทั้งหมด จากหมวดหนังสือทั้งหมด ๓๒ สาขา [สำรวจวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๔๙] หนังสือปีล่าสุดของทั้งสามสาขานี้ คือ ปี ๒๐๐๕ ซึ่งมีอยู่เล่มเดียว ชื่อเรื่อง Visual perception of music notation: On-line and off-line recognition อยู่ในหมวดหนังสือ Arts รองลงไปคือปี ๒๐๐๔ ซึ่งมีมีจำนวนมาก เมื่อ

๓๒ เลิศชัย วาสานานิกรกุลชัย

พิจารณาเปรียบเทียบกับบริการหนังสือภาษาต่างประเทศในท้องสมุด หนังสือในสาขานานวยสังคีตค่อนข้างเก่า ปีที่พิมพ์อยู่ในช่วง 1980s หนังสือในสาขาประวัติศาสตร์ (ประวัติศาสตร์อเมริกา และทั่วไป) ปีพิมพ์ที่ใหม่ที่สุดคือปี ๑๙๙๑ หนังสือในสาขาบรรณารักษศาสตร์ ปีพิมพ์ที่ใหม่ที่สุดแม้จะเป็นปี ๒๐๐๔ แต่หากพิจารณาหนังสือโดยรวมแล้ว ส่วนใหญ่เป็นหนังสือในช่วงปี ๑๙๐๐ เป็นส่วนใหญ่ บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จึงถือเป็นทางเลือกใหม่ในฐานะแหล่งข้อมูลที่ทันสมัย อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตจากอาจารย์ผู้สอนสาขาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ว่า ชื่อเรื่องต่างๆ ที่มีนั้นมีเนื้อหาทั่วไป และไม่ค่อยมีเนื้อหาเชิงลึกในด้านนั้นๆ ณ ขณะนี้ อาจารย์ ๖ ท่านไม่เข้าใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์อีกเลย ส่วนอาจารย์อีก ๑ ท่าน เข้าไปบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แต่พิมพ์เนื้อหาที่ต้องการออกมาอ่านแทนการอ่านผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์

The screenshot shows a web-based search interface with a search bar, filters, and a list of search results. The search results table is as follows:

ผลการค้น : พบหนังสือจำนวน 11932 รายการ						
#	รหัส	ชื่อหนังสือ	ผู้แต่ง / ผู้แต่งร่วม	สำนักพิมพ์	ปี	ประเภทหนังสือ
1	1000100	Flower Fables	Alcott, Louisa May. / \N	Project Gutenberg	\N	Publicly Accessible eBooks
2	1000200	Aesop's Fables	Aesop. / \N	Project Gutenberg	\N	Publicly Accessible eBooks
3	1000300	Little Women (And Good Wives)	Alcott, Louisa May. / \N	Project Gutenberg	\N	Publicly Accessible eBooks
4	1000400	The Lost Princess of Oz	Baum, L. Frank. / \N	Project Gutenberg	\N	Publicly Accessible eBooks
5	1000500	Margaret Ogilvy	Barrie, J. M. / \N	Project Gutenberg	\N	Publicly Accessible eBooks
6	1000600	Dorothy and the Wizard in Oz	Baum, L. Frank. / \N	Project Gutenberg	\N	Publicly Accessible eBooks

รูปประกอบที่ ๒ ผลการสำรวจจำนวนหนังสือของบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในทุกสาขาวิชา

ข้อจำกัดในการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

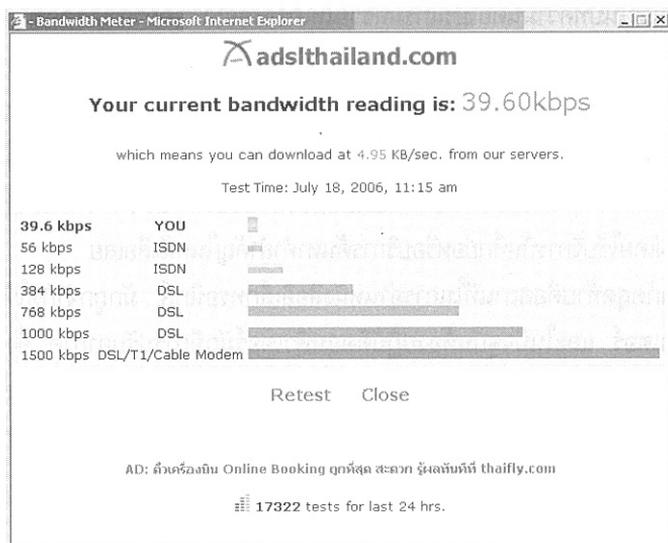
การอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น อุปกรณ์ ซอฟต์แวร์ และ สถานที่ในการอ่าน เป็นต้น เนื่องจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นไฟล์ดิจิทัล จึงต้องใช้อุปกรณ์ในการอ่าน ซึ่งอุปกรณ์พื้นฐานที่ใช้กัน คือ เครื่องคอมพิวเตอร์บุคคล (Personal Computer) การใช้งานเครื่องคอมพิวเตอร์มักมีผลให้ผู้ใช้เปลี่ยนนิริยาบถได้จำกัดและอาจเกิดปัญหาปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ บางแห่งได้ผู้อ่านไม่สามารถยืนเดินนั่งหรือนอนอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ได้นอกจากนี้จอแสดงผล (Video Display Monitor) ยังส่งผลกระทบต่อภาวะมองเห็นของผู้ใช้อีกด้วย เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้กันส่วนใหญ่ในหน่วยงานราชการใช้จอแสดงผล เป็นประเภท CRT (Cathode Ray Tube) ซึ่งจอคอมพิวเตอร์กลุ่มนี้มีอัตราการปรับหน้าจอ (Refresh Rate) ต่ำ ทำให้สายตาเหนื่อยได้ง่าย นอกจากนี้สภาพแวดล้อมที่ตั้งของเครื่องก็มีผลต่อการอ่านด้วย ถึงแม้ว่าจอแสดงผลจะมีความสามารถเปล่งความสว่างออกมาได้ ในห้องที่อ่านหนังสือก็ยังคงจำเป็นต้องมีความสว่างให้เพียงพอด้วยหากความสว่างในห้องไม่เพียงพอจะทำให้เกิดการเจ็บป่วยทางสายตาได้ เช่น อาการตาแดงระคายเคือง อาการตาแห้ง อาการตาแพ้แสง เป็นต้น

ซอฟต์แวร์ในบทความนี้คือโปรแกรมที่ช่วยให้เครื่องคอมพิวเตอร์สามารถอ่านรูปแบบไฟล์ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ สำหรับ NetLibrary ใช้ไฟล์นามสกุล pdf นอกจากนี้เว็บไซต์ที่ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ยังมีบริการพจนานุกรม บันทึทึยกย่อ และการอ้างอิง เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ใช้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ที่สูงวัยมีความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์จำกัด และไม่ทราบการใช้งานต่างๆ ของซอฟต์แวร์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์อย่างครบถ้วน จึงทำให้ใช้งานเฉพาะเพื่ออ่านและไม่เคยใช้บริการบันทึกย่อหรือบริการค้นหาคำสำคัญในหนังสือเลย

ข้อจำกัดสุดท้ายคือสถานที่ในการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มักถูกจำกัดให้ผูกติดกับเครื่องคอมพิวเตอร์ และในปัจจุบันห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์มักมีการปรับอากาศ ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดอาการตาแห้งได้ง่าย อุปกรณ์ที่ใช้ในการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จึงต้องได้รับการออกอย่างเหมาะสมและช่วยถนอมสายตา เพื่อให้ผู้อ่านสามารถอ่านหนังสือได้เป็นเวลานานใกล้เคียงกับการอ่านหนังสือที่เป็นตัวเล่ม

เทคโนโลยีสื่อสาร

ในบริการของ NetLibrary ที่ใช้ใน Thai University eBook Net ไม่มีบริการดาวน์โหลดหนังสือเพื่ออ่านในกรณีที่ไม่ได้เชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ดังนั้นบริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจึงมีความสำคัญมากในการให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ลักษณะสำคัญในการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์คือ ผู้อ่านจะเปิดหนังสือได้ที่ละหน้าเท่านั้น เมื่ออ่านจบจึงเรียกหน้าถัดไปหรือหน้าอื่นจากเครื่องเซิร์ฟเวอร์ ดังนั้นการอ่านหนังสือทั้งเล่มจึงหมายถึงการดาวน์โหลดหนังสือทีละหน้าจนครบจำนวนหน้าของหนังสือเล่มนั้น การทำงานเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านไม่สามารถอ่านด้วยความรวดเร็วได้ เพราะเมื่ออ่านจบหนึ่งหน้าจะต้องเสียเวลารอโหลดหนังสือหน้าถัดไป และหากผู้อ่านต้องการจะเปลี่ยนหน้าหนังสือเพื่อย้อนกลับไปอ่าน ในกรณีที่จำหมายเลขหน้าไม่ได้ ก็จะทำให้เสียเวลามาก แม้ว่าในบริการจะมีสารบัญ รวมถึงการระบุเลขหน้าที่ต้องการเปิดเพื่อให้ผู้อ่านเปลี่ยนหน้าได้รวดเร็วขึ้น ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนพบว่าเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีความเร็วน้อยเป็นอุปสรรคสำคัญ และเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้อ่านไม่นิยมอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รูปด้านล่างแสดง ความเร็วของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

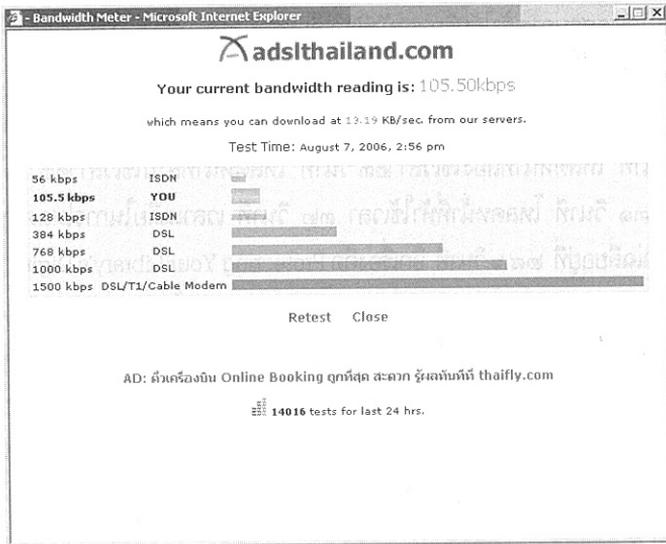

รูปประกอบที่ ๓ ตรวจสอบความเร็วเครือข่ายของมหาวิทยาลัยในวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๙ เวลา ๑๑.๓๐ น.

ผู้เขียนได้ทดสอบการเข้าใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สองข้อเรื่อง เรื่องแรกคือ Library networking of the Universidad de Oriente : A case study of introduction of information technology ในวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๔๙ เวลา ๑๔.๓๐ นาที ใช้เวลาในดาวน์โหลดหน้าแรกเป็นเวลา ๓๔ วินาที โหลดหน้าที่สองใช้เวลา ๒๓ วินาที โหลดหน้าที่สามใช้เวลา ๒๓ วินาที โหลดหน้าที่สี่ใช้เวลา ๓๑ วินาที โหลดหน้าที่ห้าใช้เวลา ๓๒ วินาที เวลาเฉลี่ยในการโหลดหน้าหนังสือเพื่อแสดงผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๒๘.๖ วินาที อีกเรื่องคือ Protecting Your Library's Digital Sources: The Essential Guide to Planning and Preservation ทดสอบในวันและเวลาเดียวกัน (วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๔๙ เวลา ๑๔.๕๔ นาที ซึ่งเป็นช่วงสอบกลางภาค) ใช้เวลาในดาวน์โหลดหน้าแรกเป็นเวลา ๒๐ วินาที โหลดหน้าที่สองใช้เวลา ๑๓ วินาที โหลดหน้าที่สามใช้เวลา ๙ วินาที โหลดหน้าที่สี่ใช้เวลา ๑๕ วินาที โหลดหน้าที่ห้าใช้เวลา ๑๒ วินาที เวลาเฉลี่ยในการโหลดหน้าหนังสือหนึ่งหน้ามีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๑๓.๘ วินาที โดยที่ความเร็วของเครือข่าย ณ ขณะนั้นวัดได้ 105.5 kbps ดังรูปประกอบที่ ๔

เวลาที่ใช้ในการดาวน์โหลดหน้าของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์อาจเป็นอุปสรรคของผู้อ่านที่คุ้นเคยกับหนังสือแบบรูปเล่ม เพราะผู้อ่านต้องรอทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนหน้า และการพลิกหน้าหนังสือกลับไปกลับมาทำได้ลำบาก สมมุติหนังสือ ๑ เล่ม มี ๕๐๐ หน้า และสมมุติเวลาที่ใช้ในการโหลดหน้าหนังสือคือ ๑๐ วินาที จะต้องเสียเวลาทั้งสิ้น ๑ ชั่วโมง ๒๓.๓๓ นาที ซึ่งเป็นเวลาที่เสียไปโดยเปล่าประโยชน์เนื่องจากเสียเวลาครั้งละ ๑๐ วินาทีจึงไม่สามารถทำกิจกรรมอื่นระหว่างที่รอการดาวน์โหลดหนังสือได้ การอ่านหนังสือควรมีเวลาพักทุก ๑ ชั่วโมง และควรพักประมาณ ๑๐ นาทีเป็นอย่างน้อย สมมุติว่าผู้อ่านคนหนึ่งมีความสามารถในการอ่านหนังสือเฉลี่ยหน้าละ ๒ นาที หรือ ๑๒๐ วินาที ใน ๑ ชั่วโมง ผู้อ่านจะอ่านหนังสือได้ ๓๐ หน้า หากอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยที่สมมุติให้เวลาดาวน์โหลดหน้าหนังสือคือ ๑๐ วินาที ใน ๑ ชั่วโมง จะอ่านได้ ๒๗.๖๙ หน้า ถ้าหากหนังสือมีจำนวน ๕๐๐ หน้า เวลาในการอ่านหนังสือทั้งเล่มที่รวมเวลาพักระหว่างการอ่านแล้ว คือประมาณ ๑๙ ชั่วโมง ๒๐ นาที ขณะที่เวลาในการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่รวมเวลาพักแล้ว คือประมาณ ๒๑ ชั่วโมง ๓ นาที ใช้เวลานานกว่าการอ่านหนังสือที่เป็นตัวเล่มเป็นเวลารวม ๑ ชั่วโมง ๔๓ นาที ความเร็วของเครือข่ายจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้หากอุปกรณ์แสดงผลเช่น จอมอนิเตอร์มีคุณภาพต่ำด้วยแล้ว ระยะเวลาในการอ่านจากเดิมประมาณ ๑ ชั่วโมงจะสั้นลงเพราะอาการเหนื่อยล้าทางสายตา ซึ่งทำให้ใช้เวลารวมในการอ่านหนังสือเล่มนี้นานขึ้นอีก

๓๖ เลิศชัย วาสนานิกกุลชัย

รูปประกอบที่ ๔ ตรวจสอบความเร็วเครือข่ายของมหาวิทยาลัยในวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๔๙ เวลา ๑๔.๕๕

การคิดราคา

การคิดราคาของ OCLC NetLibrary จะแบ่งค่าใช้จ่ายเป็นสองส่วนคือ ค่าเนื้อหาของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (eBook Content Fee) และค่าบริการเนื้อหา (Content Service and Service (CSS) Fee) ทาง OCLC แจงว่าค่าเนื้อหาหนังสือนั้นชำระครั้งเดียวและถือว่าผู้ซื้อเป็นเจ้าของสิทธิ์อย่างถาวร แต่ค่าบริการหนังสือก็จำเป็นต้องชำระเนื่องจากไฟล์ถูกเก็บรักษาในเครื่องเซิร์ฟเวอร์ หากไม่ชำระค่าบริการหนังสือ ห้องสมุดก็ไม่สามารถเข้าใช้งานบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ ค่าเนื้อหาของหนังสือเป็นราคาที่ทางสำนักพิมพ์เป็นผู้กำหนด โดยราคาเฉลี่ยมีราคา ๖๐ ดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ ๒,๒๕๖ บาท ซึ่งค่าเนื้อหาในห้องสมุดจะจ่ายตามราคาจริงของแต่ละชื่อเรื่องโดยชำระครั้งเดียว มีเงื่อนไขว่าต้องซื้ออย่างน้อยที่สุด ๒๐๐ ชื่อเรื่อง หลังจากซื้อครั้งแรกแล้ว ครั้งต่อไปต้องซื้ออย่างน้อย ๒๕ ชื่อเรื่อง โดยเหตุผลที่ต้องซื้อเมื่อแรกเริ่ม ๒๐๐ ชื่อเรื่องนั้น เพื่อเป็นปริมาณดึงดูดผู้ใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หากมีชื่อเรื่องน้อยเกินไป ผู้ใช้อาจจะไม่สนใจเข้าใช้บริการดังกล่าว

สำหรับค่าบริการเนื้อหา แบ่งออกเป็นสองประเภทคือ แบบ ON-GOING และแบบ ANNUAL สำหรับแบบ ON-GOING ห้องสมุดจะต้องจ่ายเงินจำนวน ๕๕% ของราคาเนื้อหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แบบนี้จะเก็บค่าธรรมเนียมครั้งเดียวโดยมีอายุ ๕ ปี แต่หลังจาก ๕ ปี ถ้าหากมีการปรับปรุงซอฟต์แวร์หรือเครื่องเซิร์ฟเวอร์ ห้องสมุดจะต้องเสียค่าธรรมเนียมเพิ่มภายหลัง ส่วนแบบ ANNUAL นั้น เป็นการเก็บค่าธรรมเนียมรายปี โดยเก็บเป็นจำนวนเงิน ๑๕% ของคิดจากเนื้อหาหนังสือของแต่ละปี (ซึ่งรวมหนังสือเก่าที่เคยซื้อแล้วและจ่ายค่าธรรมเนียมแบบ ANNUAL ในปีก่อนแล้วด้วย) ตัวอย่างเช่น ค่าเนื้อหาหนังสือมีมูลค่า ๒๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ ค่าธรรมเนียมแบบ ANNUAL มีมูลค่า ๓,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ เมื่อสิ้นสุดระยะเวลา ๑๒ เดือนแล้ว ห้องสมุดต้องจ่ายค่าธรรมเนียมซ้ำอีกครั้ง และราคาเนื้อหาหนังสือที่เป็นฐานคิดจะอิงกับราคาที่เป็นปัจจุบันซึ่งมีแนวโน้มจะสูงขึ้นในปีถัดไป

การเลือกประเภทค่าบริการเนื้อหา มีข้อพิจารณาดังนี้

๑. ภายหลังจากการชำระส่วน ๕๕% ในแบบ ON-GOING และค่าเนื้อหาของหนังสือแล้ว ห้องสมุดจะสามารถเข้าใช้บริการได้อย่างน้อยห้าปีและอาจไม่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมรายปีอื่นๆ ในทางกลับกัน หากห้องสมุดเลือกแบบ ANNUAL คือเลือกจ่าย ๑๕% ห้องสมุดควรจะมีการประเมินหนังสือทุกปีเพื่อเลือกซื้อหนังสือในปีต่อไป ซึ่งกระบวนการประเมินหนังสือจะใช้เวลานาน และเป็นกระบวนการที่ยุ่งยากสำหรับห้องสมุด

๒. หากเลือกแบบ ON-GOING ห้องสมุดจะไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับงบประมาณรายปี หากเลือกแบบ ANNUAL ถ้าห้องสมุดไม่มีงบประมาณ การให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะยุติ

๓. แบบ ON-GOING จะคิดจากราคาหนังสือในปีที่ซื้อ แต่แบบ ANNUAL จะคิดจากราคาหนังสือในแต่ละปี ดังนั้นแนวโน้มของค่าบริการเนื้อหา ในปีที่สองจะมีราคาสูงกว่าปีแรก

๔. แบบ ON-GOING จะชำระ ๕๕% สามารถให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้เป็นเวลา ๕ ปีหรือนานกว่านั้น ในขณะที่แบบ ANNUAL ต้องชำระรายปี ปีละ ๑๕% ดังนั้นในเวลา ๕ ปี จะเสียค่าบริการเนื้อหาเป็นจำนวนเงิน ๗๕% เมื่อพิจารณาในระยะยาวแล้วแบบ ON-GOING จะประหยัดงบประมาณมากกว่าแบบ ANNUAL

การให้บริการของ OCLC NetLibrary ประกอบด้วย ๔ ลักษณะสำคัญดังนี้

๑. ผู้ใช้สามารถเข้าใช้งานได้ไม่จำกัดจำนวน トラバドได้ตามที่ไม่ได้เข้าอ่านหนังสือเล่มเดียวกัน เช่น มีผู้ใช้งาน ๑๐,๐๐๐ คน สามารถเข้าใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้พร้อมๆ กัน

๓๘ เลิกชัย วาสนานิกรกุลชัย

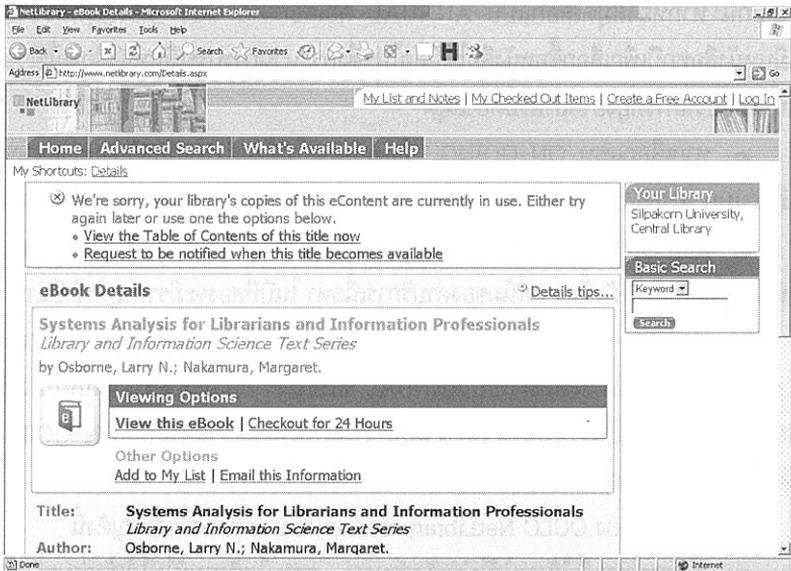
แต่ต้องไม่เข้าอ่านหนังสือชื่อเรื่องเดียวกัน

๒. แต่ละห้องสมุดสามารถกำหนดจำนวนของผู้ที่อ่านหนังสือชื่อเรื่องเดียวกันได้ แม้ว่าห้องสมุดในแถบเอเชียและเอเชียแปซิฟิกจะซื้อบริการแบบสำเนาเดียว (ONE COPY) ผู้อ่านอาจสามารถเข้าอ่านหนังสือได้พร้อมกันหนึ่งหรือสองคน ตามที่สำนักพิมพ์อนุญาต สำนักพิมพ์บางแห่งอนุญาตให้อ่านได้ครั้งละหนึ่งคน สำนักพิมพ์บางแห่งอาจอนุญาตมากกว่าหนึ่งคน

๓. หากห้องสมุดมีการจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือ (Consortium) ห้องสมุดที่เป็นสมาชิกของกลุ่มความร่วมมือสามารถบริจาคหนังสือบางเล่มหรือทั้งหมดให้เป็น Shared Collection ได้ ซึ่งมีได้มีการบังคับให้ต้องบริจาคแต่อย่างใด

๔. เมื่อห้องสมุดเลือกชำระค่าบริการหนังสือแบบ ON-GOING ห้องสมุดจะเสียค่าบริการครั้งเดียวและจะไม่มีค่าธรรมเนียมรายปีอีก

จากลักษณะการให้บริการในข้อหนึ่ง หากมีผู้กำลังอ่านหรือยืมหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แล้วระบบจะไม่อนุญาตให้ผู้ใช้คนอื่นเข้ามาอ่านหนังสือเล่มนี้ และแจ้งว่าถูกยืมออกแล้ว และดูได้แต่เพียงสารบัญ ดังรูปประกอบที่ ๕

รูปประกอบที่ ๕ ภาพหน้าจอแสดงการปฏิเสธ เมื่อผู้ใช้คนที่สองเข้าอ่านหนังสือเล่มเดียวกับผู้ใช้

คนแรก

การให้บริการได้เพียงครั้งละหนึ่งคนเช่นนี้ จึงไม่ได้ช่วยให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ดีกว่าบริการหนังสือแบบตัวเล่มในห้องสมุดเดิม ห้องสมุดมีความต้องการให้บริการผู้อ่านจำนวนมาก จึงสั่งซื้อหนังสือชื่อเรื่องหลายเล่มตามพื้นที่ว่างบนชั้นวางจะอำนวย แต่หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เป็นไฟล์เก็บในเครื่องเซิร์ฟเวอร์ซึ่งมีศักยภาพในการเก็บหนังสือได้หลายชื่อเรื่อง ทั้งยังมีความสามารถในการให้บริการแบบไม่จำกัด เช่น คน ๑๐,๐๐๐ คน สามารถอ่านหนังสือชื่อเรื่องเดียวกันได้ จึงน่าเสียดายอย่างยิ่ง หากผู้อ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะต้องใช้เวลาอ่านเพิ่มเติมหน้าละ ๑๐ วินาที แต่อ่านได้ครั้งละหนึ่งคน

ด้วยข้อจำกัดหลายประการของบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในปัจจุบัน ผู้เขียนขอข้อเสนอโมเดลในการคิดราคาสำหรับบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

Price

$(Pages-RPages) \times NumberOfUser$

Price คือราคาหนังสือตัวเล่ม

Pages คือจำนวนหน้าทั้งหมด

RPages คือ จำนวนหน้าที่ไม่ใช่เนื้อหา เช่น คำนำ สารบัญ หรือดรรชนี เป็นต้น

NumberOfUser คือจำนวนของผู้ใช้ทั้งหมดหากเป็น consortium จะหมายถึงผู้ที่มีสิทธิ์ใช้บริการทั้งหมด

การคิดราคานี้เป็นการคิดราคาต่อการโหลดหนังสือ ๑ หน้า/ครั้ง ราคาของหนังสือจะคิดเฉพาะหน้าเนื้อหาเท่านั้น (จำนวนหน้าทั้งหมด-จำนวนหน้าที่ไม่ใช่เนื้อหา = จำนวนหน้าที่เป็นเนื้อหา) เพราะในช่วงเวลาหนึ่งมีผู้ใช้หลายคนสามารถเข้าอ่านสารบัญพร้อมกันได้ ขณะที่ผู้ใช้คนเดียวเท่านั้นที่อ่านเนื้อหาได้ในเวลานั้น และผู้ใช้แต่ละคนควรมีสิทธิ์ในการอ่านหนังสือเท่าๆ กัน เมื่อผู้ใช้เปิดหน้าเนื้อหาหนึ่งหน้าก็จะคิดค่าบริการหนึ่งครั้ง ดังนั้นการคิดราคาเช่นนี้จึงยุติธรรมในแง่ของการให้บริการ ลองพิจารณาห้องสมุดสองแห่ง แห่งแรกมีสมาชิกน้อยกว่าแห่งที่สอง ดังนั้นบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดแห่งแรกจะดีกว่าห้องสมุดแห่งที่สอง เนื่องจากผู้ใช้ห้องสมุดแห่งแรกมีโอกาสเข้าถึงเนื้อหาได้มากกว่าผู้ใช้ห้องสมุดแห่งที่สอง ในทางกลับกันหากผู้ใช้ห้องสมุดทั้งสองแห่งไม่นิยมใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผู้ใช้ห้องสมุดแห่งแรกจะอยู่ในภาวะขาดทุนมากกว่าผู้ใช้ห้องสมุดแห่งที่สอง เนื่องจากผู้ใช้ห้องสมุดแห่งแรกมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อหัวสูงกว่าผู้

ใช้ห้องสมุดแห่งที่สอง การคิดค่าบริการด้วยรูปแบบข้างต้นจึงยุติธรรมสำหรับห้องสมุดที่มีผู้ใช้บริการไม่เท่ากันและความนิยมในการใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ไม่เท่ากัน

นอกจากผู้อ่านทั้งหมดไม่สามารถอ่านหนังสือเล่มเดียวกันได้พร้อมกัน หนังสืออิเล็กทรอนิกส์บางเล่มอาจไม่ได้รับความนิยมจากผู้อ่าน ยิ่งไปกว่านั้น Langston พบว่าผู้อ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มักใช้เวลาอ่านสั้นๆ และมักอ่านเพื่ออ้างอิงเป็นส่วนใหญ่ (Langston, 2003) เนื่องมาจากในบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีบริการค้นคำสำคัญจากหนังสือทั้งเล่มจึงช่วยให้ค้นหาคำสำคัญที่ต้องการอ้างอิงได้ง่ายกว่าหนังสือที่เป็นตัวเล่ม ดังนั้น โมเดลการคิดราคาที่เหมาะสมเป็นอัตราค่าบริการต่อหน้าต่อครั้งจะทำให้ผู้ใช้บริการได้รับความยุติธรรมมากกว่าโมเดลที่ใช้อยู่ นอกจากนี้ผู้ใช้บริการห้องสมุดหลายคนตอบตรงกันว่าหากเป็นหนังสือที่ต้องการอ่านจริงจังแล้ว ก็จะยินดีซื้อตัวเล่มไว้ในครอบครอง (Ismail, 2005) ดังนั้น หากมองอีกมุมหนึ่ง จะกลายเป็นว่าบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือโฆษณาหนังสือชนิดหนึ่งที่ผู้โฆษณาได้รับเงินจากการโฆษณาด้วย

สรุป

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในปัจจุบันไม่สามารถให้บริการแก่ผู้ใช้บริการอย่างเต็มความสามารถ ปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการให้บริการคือ ลักษณะการให้บริการที่จำกัดผู้อ่าน และ ข้อจำกัดทางเทคโนโลยีทั้งอุปกรณ์ที่ใช้อ่านและเทคโนโลยีการสื่อสาร แม้ผู้ใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะระบุถึงข้อดีต่างๆรวมทั้งข้อเสนอนี้ว่าในอนาคตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จะมาแทนที่หนังสือสิ่งพิมพ์ในความเป็นจริงแล้ว การเลือกอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้บริการห้องสมุดถือว่าเป็นอัตราส่วนที่น้อยมาก เมื่อเทียบกับหนังสือสิ่งพิมพ์ การสัมภาษณ์ผู้อ่านหนังสืออย่างจริงจัง เช่น อาจารย์ผู้สอน ช่วยให้เห็นอุปสรรคในการอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้เป็นอย่างดี หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไม่สามารถแทนหนังสือตัวเล่มได้ แม้ว่าจะมีผู้นิยมอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในประเทศแถบตะวันตกมากขึ้น แต่อาจารย์หลายท่านกล่าวตรงกันว่ายินดีอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เมื่ออุปสรรคที่พบได้รับการแก้ไขเรียบร้อยแล้ว บทบาทของบริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นเพียงบริการเสริม งานบริการหนังสือของห้องสมุดเท่านั้น อย่างเช่นกรณีที่ต้องการสืบค้น อ้างอิง ซึ่งหากผู้อ่านคนใดพบว่าเนื้อหาหนังสือสอดคล้องกับความต้องการก็จะซื้อหนังสือที่เป็นตัวเล่ม จาก การสัมภาษณ์ ผู้เขียนพบว่าการใช้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้รับความนิยมเนื่องจากผู้ใช้ประสบกับข้อจำกัดหลายประการและกลายเป็นบริการที่ถูกกลืนเพราะผู้ใช้ไม่เปิดหน้าเว็บสำหรับสืบค้น

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นหากผู้ให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถนำข้อมูลบรรณานุกรมหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผนวกกับฐานข้อมูลของOPACจะช่วยให้ผู้ใช้รับรู้โดยปริยายว่าหนังสือที่สืบค้นนั้นมีบริการอยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์นอกเหนือจากบริการแบบตัวเล่ม

บรรณานุกรม

- Armstrong, C.J. & Lonsdale, R.E.. "Challenges in managing e-books collections in UK academic libraries". **Library Collections, Acquisitions, & Technical Services** 29 (2005) : 33-50.
- Barnard, Susan B. **Libraries and e-Books : Oportunities and Issues**. [online] Accessed December 11, 2005, Available from <http://www.futureprint.kent.edu/acrobat/barnard01.pdf>.
- Blehm, Clayton. Et al. Computer Vision Syndrome : A Review. **Survey of Ophthalmology**, 50, 3, (2005) : 253-261.
- Chan, Gayle R.Y.C., & Lai, Jenny K. (2005). "Shaping the strategy for e-book : A Hong Kong perspective". **Library Collections, Acquisitions, & Technical Services**, 29, 205-219.
- Ching, Steve H. et al. "Managing the Effectiveness of the Library Consortium : A Core Values Perspective on Taiwan e-book Net". **The journal of Academic Librarianship**, 29, 5, 304-315.
- Ebrary Inc. **Ebrary**. [online] Accessed 2 July 2006. Available from <http://www.ebrary.com>
- Ismail, Roesnita & Zainab, A.N. "The Pattern of E-book use amongst undergraduates in Malaysia : A Case of to Know Is to Use". **Malaysian Journal of the Librarian & Information Science**, 10, 2 (2005) : 1-23.
- Korat, O., A. Shamir. "The educational electronic book as a tool for supporting children's emergent literacy in low versus middle SES groups". **Computers & Education** Accessed July 10, 2006, from <http://www.sciencedirect.com>
- Langston, Marc. "The California State University E-book pilot project : implications for cooperative collection development". **Library Collections, Acquisitions, & Technical Services**. 27, (2003) : 19-32.

Lonsdale, R.E. & C.J. Armstrong. "Electronic scholarly monographs : Issues and challenges for the UK". **Learned Publishing** 13, 1 (2001) : 15-24.

Morineau, Thierry, et al. "The emergence of the contextual role of the e-book in cognitive processes through an ecological and functional analysis". **International journal of human-computer studies** 62 (2005) : 205-219.

OCLC Asia Pacific. **OCLC NetLibrary eBooks : An Overview**. OCLC, 2006.

Sawyer, Susan K. "**Electronic books: their definition, usage and role in libraries**." [online] Accessed 8 August 2006, Available from <http://wotan.liu.edu/doi/data/Articles/upvlibresy:2002:v:12:i:2:p:1.html>

Sitzman, Kathy, M.S, R.N. "Tips for Managing Computer Vision Syndrome." **AAOHN JOURNAL**. [online] Accessed 11 August 2006, Available from www.healthyvision2010.org/hvm/pdfs/aaohn_journal_article_dec05.pdf

Snowhill, Lucia "E-books and their future in academic libraries". D-Lib Magazine. 7(7/8). [online] Accessed 9 August 2006, Available from <http://www.dlib.org/dlib/july01/snowhill/07snowhill.html>

ความต้องการใช้สารสนเทศธุรกิจของผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดขอนแก่น

บุหลัน กุลวิจิตร*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการใช้สารสนเทศธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดขอนแก่นในด้านเนื้อหา ลักษณะของเนื้อหา ความทันสมัย รูปแบบ และแหล่งสารสนเทศธุรกิจ รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศธุรกิจของผู้ประกอบการ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา ระยะเวลาดำเนินกิจการ ขนาดกิจการ ประเภทกิจการ และที่ตั้งกิจการของผู้ประกอบการ SMEs ในจังหวัดขอนแก่นกับความต้องการใช้สารสนเทศธุรกิจ ผลการวิจัย พบว่า ผู้ประกอบการ SMEs ในจังหวัดขอนแก่นมีความต้องการใช้สารสนเทศธุรกิจด้านเนื้อหาเกี่ยวกับด้านการตลาด และการบริหารและการจัดการในระดับมาก และด้านลักษณะของเนื้อหา พบว่า ผู้ประกอบการต้องการใช้สารสนเทศธุรกิจที่มีลักษณะเนื้อหาเชิงวิเคราะห์ และข้อมูลสถิติ ตัวเลข แผนภูมิประกอบคำบรรยายในระดับมาก ด้านความทันสมัยของสารสนเทศธุรกิจ พบว่า ผู้ประกอบการต้องการใช้สารสนเทศธุรกิจปัจจุบัน คาดการณ์อนาคต และย้อนหลัง ๑-๓ ปีในระดับมาก นอกจากนี้ยังทราบปัญหาเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศธุรกิจว่า ผู้ประกอบการ SMEs ประสบปัญหาในระดับมาก คือ สารสนเทศที่ได้รับไม่ทันกับการใช้ดำเนินธุรกิจ แหล่งสารสนเทศไม่มีสารสนเทศที่ต้องการ การให้บริการล่าช้าไม่ทันกับความต้องการ บรรยากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้าใช้สารสนเทศ ไม่กล้าเข้าไปใช้และขอรับบริการ ไม่ทราบว่าจะค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้จากแหล่งใด ไม่ทราบวิธีค้นหาสารสนเทศ ค้นหาสารสนเทศที่ต้องการไม่พบ และไม่มีเวลาในการค้นหาสารสนเทศ

*อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร